

Sprawozdanie

Wydziału krajowego w sprawie przeniesienia krajowej stacyi botaniczno-rolniczej z Dublan do Lwowa.

Wysoki Sejmie!

Bank rolniczy wraz z Domem dla Ziemian we Lwowie wniosły w r. 1898 petycję do Wysokiego Sejmu o przeniesienie kraj. Stacyi botaniczno-rolniczej z Dublan do Lwowa oraz o rozszerzenie jej działalności. Firmy te zostając w ciągłych stosunkach ze Stacją, widzą wielki wzrost jej czynności oraz coraz bardziej wzmagający się wpływ tejsze na ruch handlowy nasionami w kraju. Wzrost ten uważają jednak tylko jako zadatek dalszego rozwoju Stacyi, która po wprowadzeniu dopiero na normalne tory, może w zupełności odpowiedzieć swemu szerokiemu zadaniu.

Działalność kontrolna Stacyi dąży do poparcia rozwoju rolnictwa i leśnictwa w kraju za pośrednictwem umiejętnej opieki nad handlem nasionami. Przez dawanie sprzedającemu możności dokładnego poznania wartości rzeczywistej sprzedawanego towaru a kupującemu nabyć przekonania, że kupiony towar w zupełności gwarancji dawanej przez sprzedającego odpowiada, staje Stacja w obronie tak rolnika, jak i sumiennych firm handlowych, które też ze zrozumienia własnych interesów muszą popierać działalność Stacyi. Dla osiągnięcia atoli tego celu, uważają obydwie, wyżej wymienione firmy handlowe, iż jest rzeczą niezbędną, żeby siedziba Stacyi, jak to ma miejsce zazwyczaj zagranicą, była w centrum kraju, we Lwowie. Zapatrywanie to podziela przeważną część rolników i wszystkie firmy handlowe, oddalenie bowiem Stacyi od miasta wpływa ujemnie na możliwość kontroli ze strony tejsze całego ruchu handlowego i nadto staje się nieraz przyczyną, iż dla braku czasu firmy nie mogą korzystać z rad i opieki tej instytucji tak przy zakupie, jak i przy sprzedaży nasion. Niektóre czynności kontrolne wymagają za ledwie pół godziny czasu, gdyby więc Stacja była w miejscu, ani kupujący, ani sprzedający nie odciągali by się od poddania tej kontroli, podczas gdy obecnie zmuszeni są zrzec się korzystania z doświadczenia Stacyi wskutek konieczności posyłania próbek do Dublan i ztąd powstałej co najmniej trzydniowej zwłoki. Prócz tego oddalenie Stacyi od Lwowa jest wielką przeszkodą w działalności tejsze w kierunku plombowania towaru, która to forma sprzedaży najlepiej odpowiada specjalnie naszym wymogom handlowym.

Komisya gospodarstwa krajowego w swem sprawozdaniu do Wysokiego Sejmu przyznaje, że Stacye doświadczalne a w szczególności Stacya botaniczno-rolnicza, których szybki rozwój jest najlepszym dowodem żywotnej ich potrzeby, mogłyby może większe oddać usługi, gdyby je unieszczono w centrum kraju, we Lwowie, nie znając jednak ani kosztów przeniesienia ani utrzymania, nie uważa komisya za odpowiednie doradzać Wysokiemu Sejmowi, aby powziął natychmiastową uchwałę przeniesienia ich do Lwowa, lecz wnosi oddanie tej sprawy Wydziałowi krajowemu do zbadania, co też Wysoki Sejm dnia 8. lutego 1898 uchwalił.

W celu ocenienia potrzeby przeniesienia kraj. Stacji botaniczno-rolniczej do Lwowa, uważa Wydział krajowy za odpowiednie rozpatrzenie tej sprawy nie tylko z punktu handlowego widzenia, ale i z uwzględnieniem ogólniejszych interesów kraju oraz stosunku tej młodej instytucyi do kraj. Wyższej Szkoły rolniczej w Dublanach i na tej podstawie dopiero ocenienie, czy i o ile tak kraj, jak i Stacya na tem przeniesieniu zyskać lub stracić może.

Działalność Stacji jest dwojaka: kontrolna i doświadczalna.

Działalność kontrolna zwróconą jest głównie w kierunku opieki nad handlem nasionami, przez popieranie uczeziwie działających firm handlowych a to w celu dania pewności rolnikom, że to co kupują odpowiada warunkom wymaganym od dobrego towaru. Doświadczenie kilkuletnie wykazało, że u nas, podobnie zresztą jak i zagranicą, mało można liczyć na bezpośrednie korzystanie ze Stacji naszych szerszych kół rolniczych, nader późne zakupywanie nasion, drobne manipulacye i korespondeneye, jakie trzeba przeprowadzić przy przesłaniu próbki do Stacji, stoją temu zwykle na zawadzie. W tych wypadkach nawet, gdzie przy zakupnie u firm kontrolowanych kupujący dostaje list gwarancyjny, upoważniający go do powtórnej bezpłatnej oceny w Stacji, mimo nader licznych obrotów handlowych, jakie dziesięć kontrolowanych przez Stację firm ma w kraju, w roku przeszłym zgłosił się tylko jeden z rolników o sprawdzenie dobroci towaru a w tym roku żaden.

Stacya zmuszoną więc jest pracować w innym kierunku, który z wielu względów jest u nas nawet praktyczniejszym, a tym jest kontrola nad firmami handlowymi i plombowaniem towaru w workach. Firmy handlowe w dwojaki sposób korzystają ze Stacji, raz przy zakupnie nasion, drugi raz przy sprzedaży po oczyszczeniu tychże. Tak w pierwszym, jak i w drugim wypadku zależy bardzo firmie handlowej na nadzwyczajnie szybkim ocenieniu towaru, ani sprzedający bowiem, ani kupujący nie mogą czekać długo na odpowiedź Stacji, jużto z powodu zazwyczaj spieszного zapotrzebowania towaru, jużto z powodu często prawie z dnia na dzień zmieniającej się ceny targowej.

Stacya botaniczno-rolnicza ma obecnie pod swą kontrolą dziewięć firm handlowych (w roku 1897|8 było dziesięć) rozrzuconych po całym kraju, wobec tego zaś, że poczta raz tylko do Dublan przychodzi i odchodzi, przesłanie wszelkiej oceny, nawet takiej, której wykonanie wymaga pół godziny czasu, potrzebuje w stosunku do Lwowa dni trzech, w stosunku zaś do innych miast, czterech do pięciu, zależy to bowiem od pociągu, którym ta próbka nadeszła do Lwowa. Dlatego też większa część odpowiedzi, szczególnie w porze wiosennej, odbywa się już dziś na drodze telegraficznej, co wprawdzie o połowę zmniejsza czas, znacznie jednak powiększa koszta oceny.

Drugi sposób dawania gwarancyi przez sprzedającego kupującym, w naszych stosunkach rolniczych najodpowiedniejszy, jest plombowanie worków. Kupujący bowiem nasiona we workach nieszytych zaplombowanych przez Stację i zaopatrzonych świadectwem, mają już najzupełniejszą pewność o wartości tego, za co płacą. Niestety forma ta sprzedaży, z powodu odległości Dublan od Lwowa, jest obecnie nader utrudnioną. Jedyne miejscem, gdzie się obecnie plombuje, worki jest Lwów i to już naraża firmy handlowe

na wielkie koszta oraz na pewne ryzyko, zmuszone są bowiem naprzód plombować towar a nie w miarę nadechodzących zamówień. Stacya zaplombowała w roku 1895/6 tylko 10 worków, wagi 700 kil., w roku 1896/7 46 worków, wagi 3,900 kil., w roku 1897/8 52 worków, wagi 4.000 kil., jak widzimy ilości w porównaniu do zapotrzebowania kraju nadzwyczajnie małe.

Obraz całej czynności Stacyi w roku 1897/8 najlepiej maluje kierunek działalności tejże. Razem wykonała Stacya 823 ocen, z tego bezpłatnie dla towarzystw i kółek rolniczych 329, płatnych zaś 494, z czego nadeszło 35 próbek od 26 rolników i 459 próbek od 10 handlarzy. Stosunek zgłoszeń rolników i handlarzy wskazuje wyraźnie drogę, którą stacya kroczyć powinna, aby jaknajskuteczniej działać dla kraju. Bo jakkolwiek dobrze byłoby, aby przedewszystkiem sami rolnicy czuwali nad zakupem towaru i sami zechcieli się przekonywać o tegoż dobroci, to wobec pewnej obojętności ze strony tychże, Stacya zmuszoną jest zwrócić się ku stronie przeciwniej, zaopiekować się handlem, skupić koło siebie niezliczone pracujące firmy i w ten sposób pośrednio wpływać na dostarczenie jaknajlepszych nasion dla naszych większych i mniejszych posiadaczy ziemi.

Z tego więc względu, opierając swą działalność głównie na kontroli handlu, Stacya nie może i nie powinna utrudniać obrotów handlowych przez przydługie zatrzymywanie swych ocen, a to tembardziej, że potrzebny czas do wykonania większej części analiz nie stoi w żadnym stosunku dzisiaj do czasu potrzebnego do przysłania próbek i odesłania odpowiedzi.

Przechodząc do drugiego kierunku działalności Stacyi, to jest do kierunku doświadczalnego, zaznaczyć trzeba przedewszystkiem zarys tych czynności.

Stacya botaniczno-rolnicza robi próby nad wprowadzeniem nowych gatunków oraz wypróbowaniem ich wartości w różnych okolicach kraju, w tym też celu obok stałego pola doświadczalnego w Dublinach, ma kilka pól doświadczalnych po kraju własnych a kilkadziesiąt, założonych przez komitet c. k. towarzystwa gospodarskiego, oraz ogród doświadczalny górski, założony w celu poznania i poprawy połonin na Czarnej Horze. Obecność Stacyi w Dublinach ułatwia bardzo przeprowadzenie doświadczeń na miejscu, utrudnia jednak do pewnego stopnia wszelkie wyjazdy w celu kontroli pól rozrzuconych po kraju. W razie więc przeniesienia do Lwowa, musiałaby Stacya zatrzymać swe pole doświadczałne w Dublinach i dalej zostawać w stosunkach z folwarkiem dublańskim, w celu wykonywania prób i doświadczeń. Pola takie i kultury, zostające pod opieką folwarku, nie wymagają jednak ustawicznego doglądania i kilkudniowy pobyt jednego z asystentów w odpowiedniej porze roku, najzupełniej potrzebie tej zadosyćby uczynił.

Tak przedstawia się obraz całej działalności Stacyi, zachodzi teraz pytanie, w jakim stosunku jest Stacya do Szkoły w Dublinach i o ile uczniowie mogą korzystać z jej urządzeń. Jakkolwiek już w samym założeniu tkwi pewne podobieństwo pomiędzy Szkołą a Stacyą, jak jedna bowiem daje naukę młodszym, tak druga jest doradczynią dla starszych, mimo tego nie ma i nie może być pomiędzy nimi ścisłego związku. Jeżeli szkoła dobrze uczy, to ma dosyć sposobności przy nauce o nasieniu zapoznać uczniów z ogólnymi przymiotami i wadami tychże, sposobami oceny i przyrządami, jakich się w tym celu używa, pominięcie tego byłoby wielkim błędem, byłoby nie wyczyszczeniem sposobności oparcia teorii na praktyce i to tak łatwo przystępnej a tak bardzo pouczającej. Stacya musi wykonywać wszystkie czynności tak, jak idą próbki, powtarzają się też prace całymi tygodniami te same, proste a jednak trudne, bo wymagające nadzwyczajnej uwagi i sumienności. W warunkach takich, gdzie robi się dziennie około dziesięciu próbek, a na wiosnę nawet po kilkadziesiąt naraz, gdzie idzie o wielki pospiech a mimo tego o jaknajwiększą ścisłość, mowy być nie może o jakimś działaniu pedagoga-

giezmem. Nietylko pokazywanie i objaśnianie ale wprost obecność obcych w Stacyi może być bardzo szkodliwą, nigdy bowiem nie można wiedzieć, czy która z analiz nie poprowadzi sprawy przed kratki sądowe a wtedy błąd Stacyi może pogrzebać jej reputację na zawsze. Pokazywać urządzenie Stacyi możnaby więc tylko w pewnych dniach, wtedy kiedy mowa o tem przy wykładzie, co znowu jest zupełnie zbytecznem ze względu na to, że katedra rolnictwa takie same przyrządy posiada a nawet były chwile w pierwszych latach istnienia Stacyi, kiedy, nie mając własnych, z tych przyrządów zmuszoną była korzystać.

Pozostaje obecnie zwiększenie kosztów, jakie pociągnie za sobą przeniesienie i utrzymanie Stacyi we Lwowie. Zmiany w preliminarzu Stacyi na rok 1899 przedstawia się w następujący sposób:

W rubryce I. płacy personalu zwiększy się dodatek na mieszkanie dla dwóch asystentów po 80 zhr. i pobory laboranta o 530 zł. i opłata służącego 300 zł. Obecnie pobierają asystenci 159 zł. na mieszkanie i opał, kwota ta w razie przeniesienia ich do Lwowa byłaby niewystarczającą i normując ją do stosunków lwowskich powiększa się o 80 zł. Dotychczasowy laborant przy Stacyi pobierał 200 zł., prócz tego jednak, pełniąc równocześnie obowiązki laboranta przy katedrze botaniki, miał 240 zł. pensyi, wolne pomieszkacie opał i ogród. W razie przeniesienia Stacyi do Lwowa, zachodzi konieczność zabrania i dotychczasowego laboranta, który pracując już kilka lat w Stacyi, wyrobił się na nader pożytecznego pracownika, wstawia się też w tym celu dla niego pensyę zwykłą woźnego, to jest 550 zł. i 180 zł. na mieszkanie czyli 530 zł. więcej, niż ta pozycya wynosiła w Dublinach. Utworzenie jednak osobnej posady laboranta dla Stacyi byłoby w Dublinach już wskazanem, połączenie bowiem tych dwóch czynności wobec wznagających się zajęć stacyjnych, staje się z każdym dniem mniej możliwem, a to tembardziej, że laborant Stacyi w lecie zmuszonym jest nieraz objeżdżać pola doświadczałne. Nowa pozycya, służący Stacyi, płaca 300 zł., przeznaczona na pomocnika, który w zimie robi cięższe prace w Stacyi, w lecie zaś pracuje w ogrodzie doświadczalnym górskim. Jakkolwiek pozycyi tej w budżecie jeszcze nie było, Stacya już obecnie była zmuszoną do utrzymywania takiego stałego robotnika, płacąc go z pozycyi przeznaczonej na utrzymanie Stacyi, co wobec konieczności przybierania coraz liczniejszych sił pomocniczych, groziło ustawicznym niedoborem. W rubryce II. „utrzymanie Stacyi“ wstawia się nowa pozycya 800 zł. na pomieszkacie, 200 zł. na opał, zwiększa się pozycyę 10 prenumerata pism o 100 zł. i dodaje pozycyę nadzwyczajną 1629 zł. na koszt przeniesienia i dopełnienia urzędzeń. Dzisiejsze czynności stacyjne, wymagają przynajmniej pięciu większych pokoi a mianowicie: 1) ogólny dla pracowników przy przebieraniu nasion, 2) do kielkowania, 3) chemiczno-fotograficzny i dla bakterjologii, 4) dla dwóch asystentów, 5) dla kierownika zarazem na bibliotekę i zbiory. Koszta tego rodzaju pomieszkania nieco bliżej centrum miasta wyniosą najmniej 800 zł. Kwota 200 zł. na opał i oświetlenie, normuje się do wielkości ubikacyi. Zwiększenie pozycyi 10 prenumeraty pism i zakupno podręczników o 100 zł., odpowiada potrzebie prenumeraty niektórych pism, oraz zakupno książek, z których korzystała dawniej Stacya z biblioteki dublańskiej. Pozycyę nadzwyczajną 1629 zł. na koszt przeniesienia i dopełnienia urzędzeń Stacyi, przedstawia się w następujący sposób: mikroskop większy dla oceny pasz i bakterjologii 600 zł.; szkło, porcelana i odczynniki 100 zł.; dygestoryum i dwie szafy 140 zł.; 5 wielkich, 8 małych stołów i dwie półki 289 zł., umeblowanie pokoju kierownika i asystentów 250 zł.; telefon 150 zł.; koszt przeniesienia 100 zł.

Przeniesienie więc Stacyi botaniczno-rolniczej do Lwowa, powiększyłoby koszt utrzymania stałe o 2.090 zł. i jednorazowy wydatek w kwocie 1629 zł.

Tak przedstawia się sprawa przeniesienia Stacyi ze stanowiska handlowego, interesów kraju oraz budżetowego.

Wobec tego, że Stacye doświadczalne zaczynają coraz poważniejszą rolę odgrywać w naszym kraju i coraz ściślej wiążą się czynności tychże z interesami ogółu rolników, uważał Wydział krajowy sprawę przeniesienia stacyi botaniczno-rolniczej z Dublan do Lwowa za bardzo ważną i zwrócił się dlatego o radę w tej sprawie do Sekcyi stałej krajowej komisji dla spraw rolniczych, która, po obszernem omówieniu, uchwaliła na posiedzeniu dnia 22. listopada 1898 doradzać Wydziałowi krajowemu przeniesienie kraj. Stacyi botaniczno-rolniczej do Lwowa, z zatrzymaniem jednak tejeż pół doświadczalnych w Dublanach.

Poważne to zdanie wpłynęło na ostateczną decyzję Wydziału krajowego, który uznając użyteczność przeniesienia Stacyi tak dla szerszych kół rolniczych jak i dla samego handlu, postanowił wnieść dotyczący wniosek do Wysokiego Sejmu. Widząc jednak wzrost działalności obydwóch kraj. stacyi doświadczalnych, tak botanicznej, jak i chemicznej, nie może Wydział krajowy nie stwierdzić, że równocześnie z rozwojem tych Stacyi wzrastają i koszta utrzymania tychże. Stacye wpływając na podniesienie rolnictwa i handlu, równocześnie są jednym z bardzo dodatnich czynników oddziaływających na podniesienie siły podatkowej kraju, Wydział krajowy uważa więc za słuszne, że w tym wypadku właśnie c. k. Rząd powinien na równi z krajem wspierać te instytucye i ma nadzieję, że pomoc tę niebawem uzyskać zdoła. Po przeniesieniu Stacyi botaniczno-rolniczej do Lwowa unormują się do pewnego stopnia wydatki na pewien szereg lat, Wydział krajowy uważa więc za konieczne, aby c. k. Rząd zechciał poprzeć interesa handlu nasionami i umożliwić Wydziałowi krajowemu przeniesienie Stacyi botaniczno-rolniczej z Dublan do Lwowa, przez udzielenie subwencji państwowej w wysokości 50% kosztów utrzymania stacyi. Powodując się tymi względami, naznaczył Wydział krajowy termin przeniesienia Stacyi z dniem 1. lipca i wstawił do preliminarza potrzebną kwotę 2.674 zł., a mianowicie 1.045 zł. jako zwiększenie wydatków stałych, 1.629 zł. zaś jako jednorazowe koszta przeniesienia i uzupełnienia urządzeń, prosząc jednak o upoważnienie przeniesienia stacyi do Lwowa tylko w takim razie, jeżeli c. k. Rząd przyznać zechce subwencyę w wysokości połowy kosztów utrzymania stacyi.

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1) Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego w sprawie przeniesienia kraj. stacyi botaniczno-rolniczej z Dublan do Lwowa.

2) Sejm upoważnia Wydział krajowy do przeniesienia kraj. stacyi doświadczalnej botaniczno-rolniczej z Dublan do Lwowa z dniem 1. lipca 1899, lecz tylko w takim razie, jeżeli c. k. Rząd przyczyni się do utrzymania tejeż subwencyą państwową w wysokości 50% kosztów.

3) Sejm otwiera Wydziałowi krajowemu kredyt w kwocie 2.674 zł. na koszta przeniesienia stacyi.

Z Rady Wydziału kraj. Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Lwów, dnia 3. grudnia 1898.

Marszałek krajowy:

St. Badeni w. r.

Sprawozdawca:

Stanisław Brykczyński w. r.

Zastępca członka Wydziału krajowego.

